

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תיק 1323756/10

ב"ה

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו לפני כבוד הדיינים: הרב שמואל אברהם חזן

הנדון: יש לו שם עצם ונקרא רק בשם קיצור או כינוי

מעשה שהיה בחקירת שמות האישה ששמה בלידה 'מלכה דבורה', וכ"ה בתעודת זהות, אך אינה נקראת בשמות אלו כלל והרוב קוראים לה 'מלי' וכך חותמת, ומיעוט קטן קוראים לה 'מלכי'. פעמים שהשתמשה בשמות עצם שלה כששלחה שיברכו אותה אצל רב. נועצתי עם כמה דיינים, יש שסברו לכתוב 'דמתקריא מלי ודמתקריא מלכי', ויש שסברו לכתוב 'מלכה דבורה דמתקריא מלי ודמתקריא מלכי'. ולמעשה העדפנו להשמיט השמות 'מלכה דבורה', וכתבנו 'דמתקריא מלי ודמתקריא מלכי'.

ואבאר יסודה של הלכה זו, שלא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא. ובפרט כשבאים לדון על שם שנשתקע או ספק נשתקע אם לכותבו בגט, זו שאלה של כשרות הגט שכן דעת כל הפוסקים [כפי שנביא להלן] אם כתבו בגט שם שנשתקע הגט פסול. וראה מש"כ אאמור"ר זצ"ל בספרו יחווה דעת ח"ב (סי' מ' וסי' נ"ח) ח"ג (סי' י"ט) ובתשובה כת"י (מודפס בקובץ חידושי תורה "לנפש חיה"): "כבר ידועים דברי הפוסקים דעדיף להיכנס לספק חסרון בשמו מאשר לספק שם שנשתקע". את מקורות ההלכה שאבתי מתוך תשובותיו של אאמור"ר הגר"י חזן זצ"ל, כפי שיובאו להלן.

תוכן

- א. דין כתיבת שם עצם שנשתקע
- ב. שם שנשתקע בקריאה ולא נשתקע בידעה
- ג. יש לו שם עצם ונקרא רק בשם הקיצור שלו או בכינוי המורה על שם העצם שלו
- ד. שם המופיע בתעודת זהות ואינו נקרא בו
- ה. הדינים העולים
- ו. סוף דבר

א. דין כתיבת שם עצם שנשתקע

תחילה נקדים ונביא שורשה של הלכה זו של שם שנשתקע וכפי שהובאו בב"י (סו"ס קכ"ט). בתחילה הביא בשם כמה ראשונים ובהם המהרי"ק (שורש צ"ח) בשם מה"ר פרץ:

מי שנשתנה שמו מחמת חולי אע"פ שקורין אותו תמיד בשם הראשון, מכל מקום אותו השם שני לשינוי הוא עיקר, וכותבין אותו קודם ואח"כ דמתקריא שם הראשון.

וכתב על זה הב"י:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ודע, דהא דשם שני עיקר אף על פי שקורין אותו תדיר בשם ראשון, היינו דווקא כשקורין אותו לפעמים בשם שני אלא שקורין אותו יותר תדיר בשם ראשון. אבל אם אין קורין אותו כלל בשם שני, פשיטא שאין כותבין אותו כלל ואפילו לטפל, דהיאך יכתוב דמתקרי והוא אינו נקרא כן.

וכן כתוב בקונדריסין (סי' י' סעיף ד') גבי אישה ששמה רבקה ונשתנה שמה מחמת חולי ונקראת חנה וכל העולם קורין אותה רבקה שהוא שמה הראשון, שאין לכתוב שם חנה בגט כלל, ופשיטא דשם רבקה לא גרע מחניכא הניכרת וידועה לכל שכתבו הפוסקים דסגי באותה חניכא לחוד ואפילו לכתחלה:

וכן מצאתי בתשובה אשכנזית שנשאל גדול אחד שנכתב בגט מרים ואח"כ הוציאה אמה לעז ואמרה שהיתה נקראת לאה עד שהיתה בת שתי שנים ונשתנה שמה מחמת חולי ונקראת מרים ועד עתה קראו אותה מרים כולי עלמא. והשיב, משום שינוי שם אין לפסול הגט ואפילו לכתחילה יש לכתוב שם השינוי לבד כיון דנשתנה שם הראשון לגמרי והכל קורין שם השינוי אם כן בטל שם הראשון וכן השבתי עתה לביננא כהאי גוונא עכ"ל.

ומזה נלמוד להיכא דאין קורין בשם שני כלל:

עוד הביא הב"י:

מי שנקרא בעת לידתו חיים ואח"כ קורין אותו ביבאנט, ועולה לס"ת בשם ביבאנט וחיותם בו שטרות ואגרות, נראה דשם ביבאנט עיקר וכותבין ביבאנט דמתקרי חיים, ואם אין קורין אותו כלל בשם חיים אין כותבין אלא ביבאנט לחוד, ואם כתב ג"כ שם חיים משמע מתוך הקונדריסים גבי אשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה דאינה מגורשת:

מאי דהביא שיש שהצריכו לכתוב שני גיטין בשם שנשתקע, וז"ל:

וכתוב עוד בקונדריסין (סי' י' סעיף ו') מעשה בא לפני מה"ר פרץ באחד שהיה חולה והחליפו שמו בחוליו והיו קורין אותו שם אחר לגמרי והצריך הרב שני גיטין אחד בשם הראשון ואחד בשם האחרון ונתנם שניהם יחד עכ"ל.

וכתב הב"י:

ומכל מקום משמע דמעשה שבא לפני ה"ר פרץ פליג אמה שכתוב בקונדריסין בעובדא דאשה ששמה רבקה ונשתנה לחנה וכו' דאין כותבין אלא שם ראשון ולא הצריך לכתוב גט שני. ושמא י"ל דשאני הכא במעשה דה"ר פרץ שהיה עתיד לבוא לידי בירור איזה שם עיקר ע"י עלייתו בתורה או חתימתו בשטרות ואגרות:

עוד הביא:

מי שנשתנה שמו והוקבע לו שם שני ונשתקע ממנו שם ראשון, נראה מתוך דברי הקונדריסים דאפ"ה צריך לכתוב שני גיטין אחד בשם ראשון ואחד בשם שני, דאמעשה שבא לפני ה"ר פרץ שכתבתי בסמוך כתב (סי' י' סעיף ז'): מצאתי במדרש ה"ר מנחם מלוני"ש כי צריך לכתוב שני שמות הראשון והשני כי כן מצינו ביעקב שכתוב בתורה (בראשית ל"ה, י') לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל ושוב נמצא בכמה מקומות יעקב בתורה עכ"ל. ומשמע לי שטענה זו לומר שאע"פ שנשתקע ממנו שם ראשון אכתי צריך לגרש בו גם כן דלעולם חשיב שמיה.

הנה מכל דברי הב"י הנ"ל עולה בין שנשתקע השם הראשון כההיא שהיה שמה לאה ונשתנה למרים, ובין שנשתקע השם השני כההיא רבקה ונשתנה לחנה, ובין שנשתנה מחמת חולי ובין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שלא נשתנה מחמת חולי, ובין אם השם שנקרא בו עתה הוא שם לעז של השם עצם שלו כהיא חיים ביבאנט, בכלום אין לכתוב השם שנשתקע ואם כתב הגט בטל. והגם שמלשון הקונדריסים שהביא הב"י לא משמע ממנו שאם כתב שאינה מגורשת, מ"מ הגט פשוט (סקס"ח) הביא לשון התשובה במלואה בשם רבינו שמשון בן אברהם שכתב שם:

דהיאך נכתוב, אם נכתוב חנה דמתקריא רבקה אם כן יראה ששמה חנה וגם עיקר שמה הוא מדנכתב ראשון, ואינו כן מאחר שלא נתקיים שם חנה שנשתקע וחזר לה שמה הראשון א"כ פשיטא שאין שמה חנה, וכ"ש שאינו עיקר השם וכו'. ואם נכתוב רבקה דמתקריא חנה יהיה מזוייף מתוכו לכתוב דמתקריא והיא אינה נקראת כך, עכ"ל"ה. מדכתב פשיטא שאין שמה חנה, משמע שאם כתב שם חנה דינה ככתב בגט שם שאינו שמה והגט בטל, וכן מדכתב ואם נכתוב דמתקריא חנה יהיה מזוייף מתוכו משמע דהוי גט בטל.

ולעניין דינא אם להצריך שני גיטין או מספיק בגט אחד ולהשמיט השם שנשתקע, הנה בשו"ע (שם ס"ח) הביא שתי הדעות:

מי שנשתנה שמו מחמת חולי, אף על פי שקורין אותו תמיד בשם ראשון, מכל מקום שם השינוי עיקר, וכותבין אותו קודם, ואח"כ: דמתקרי פלוני, שם ראשון; ודוקא כשקורין אותו לפעמים בשם שני, אבל אם אין קורין אותו בשם שני כלל, אינו כותב אלא שם ראשון בלבד. ויש מי שמצריך שני גיטין בשני שמות.

ועי' בגט פשוט (סקצ"ז) לאחר שהאריך בביאור דעת הב"י מתי יש להצריך שני גיטין ומתי לא, כתב:

לענין הלכה, אנן יתמי דיתמי לכתחילה צריכים אנו לחוש לחומרי כל הסברות. דאם נשתקע שם שני צריך לכתוב שני גיטין כמו שכתב מרן ז"ל (בתירוץ ראשון), ואם נשתקע שם ראשון צריך לכתוב שני גיטין כדכתב מהרח"ש, ואם בא לגרש מתוך חוליו ונתפרסם שם השני (ועדיין לא הוחזק) צריך לכתוב שני גיטין וכמו שכתב מרן בתירוץ השני. וסיים, ואפשר דסגי לכתחילה בגט אחד וכגון שיכתוב שם המובהק לחוד ויכתוב דמתקרי פלוני, ובתיבת דמתקרי יש רמז לשם אחר, דוגמא לדבר כאשר הורה גבר מי כמוהו מורה הרב מהרי"ט ז"ל בשם אבגלי, עכ"ל.

ומכל האמור יוצא ששם שנשתקע אין לכותבו בגט, ולדעת הב"י הגט בטל, והכרעת הגט פשוט שבכל שם שנשתקע אנו משמיטים ורומזים אותו בדמתקרי.

והן אמת שהגט פשוט (סי' קכ"ט סקפ"ז) כתב על דברי הב"י הנ"ל שאין הכרח חותך לומר שכוונת הקונדריסים שהגט בטל ושאינה מגורשת, ושכלל הפחות יש לומר שהגט פסול. ומ"מ כתב, אף אם נאמר כן אך במי ששמו חיים ונקרא ביבאנט שהוא שם לעז של חיים ויודעים שיש לו שם עצם אחר אם כתב גם השם חיים אפשר שגם הקונדריסים יודה שאין לפסול הגט, ומ"מ אינו פשוט להחליט הדבר ולומר שאינה מגורשת, ורק בשני שמות שאינן שייכים אחד לשני כגון חנה רבקה וכתב שם שנשתקע בזה נראה שאינה מגורשת.

וכ"ה שם (ס"ק צ"ו), שהביא מספר שמות שכתב, דמדברי הקונדריסין אין הכרח לומר דס"ל כן (שהגט בטל כדברי הב"י), דאפשר דרק לכתחילה קאמרי דלא יכתוב, וגם הב"י עצמו לא כתב כן בפשיטות, וגם בשולחנו הטהור לא הזכיר דין זה. גם מהר"מ מינץ (סי' ס"ד) יראה דדעתו נוטה להתיר בכה"ג, וסיים דאם הוא מקום עיגון ושעת הדחק יש מקום להכשיר ע"ש. אולם הגט פשוט ז"ל כתב, דנהי דאין להפריז על המדה לומר דס"ל לקונדריסין דהגט בטל, מ"מ כל הישר הולך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יבין מתוך דבריו דהגט פסול. וכ"כ מהריק"ש, והלחם רב, ומקור ברוך. ונראה שהוא ז"ל מפרש דברי הקונדריסין שכתב, פשיטא שאין שמה חנה, לאו דווקא, וכך מה שכתב יהיה מזוייף מתוכו היינו כמזוייף קאמרי וכההיא דאמרו (גיטין ד') מודה רבי אליעזר במזוייף מתוכו, ופירש בזה הב"י בשם הרמב"ם דכמזוייף קאמר ולא מזוייף ממש. נמצא שלדעת הגט פשוט אם כתב השם שנשתקע מ"מ הגט פסול.

וראה עוד בשדי חמד (מערכת גט סי' ל"ט אות א') דשקיל וטרי בדברי הפוסקים שדנו בכוונת הב"י שכתב שאינה מגורשת, האם כוונתו שבטל מה"ת או שרק פסול מדרבנן, ויתכן שאף הוא הב"י כוונתו לפסול רק מדרבנן, ע"ש.

עוד כתב הגט פשוט (שם בכלל העולה):

דאשה ששמה רבקה ונשתנה שמה מחמת חולי וקראו לה חנה (דשני השמות עצם) וכו', וכו"ע קרו לה בשם הראשון רבקה, וליכא אפילו פורתא דקרו לה חנה, אין כותבים שם חנה כלל לא לעיקר ולא לטפל, אע"ג דזוכרים בני העיר דנשתנה שמה לחנה. ואם כתבו בגט חנה דמתקריא רבקה ונתגרשה בגט זה, אם מקצת בני העיר זוכרים דנשתנה שמה לחנה אע"ג דהשתא לא קרו לה חנה יש להכשיר גט זה במקום עיגון ושעת הדחק, אך אם אפילו מקצת בני העיר אין זוכרים דנשתנה שמה לחנה רק אחד מקרוביה העיד שבקטנותה נשתנה שמה לחנה ונשתקע וכו"ע מכירין אותה רק בשם רבקה שהוא שם ראשון אפילו במקום עיגון ושעת הדחק אין להתיר אותה שתינשא בגט זה שנכתב בו חנה דמתקריא רבקה, אך אם נשאת לא תצא.

עוד כתב הגט פשוט (סקפ"ו):

במי ששמו חיים וכו"ע קוראים אותו ביבאנט ושם חיים נשתקע לגמרי. אם נתגרשה בגט שנכתב בו חיים דמתקרי ביבאנט, והוא מקום עיגון ושעת הדחק דא"א להשיג גט אחר, דעתי נוטה להכשיר, ואם נשאת יראה לומר בפשיטות דלא תצא, ע"ש.

העולה מכל האמור אם כתבו השם שנשתקע אין להכשיר אפילו במקום עיגון. אך אם יודעים קצת מבני העיר שהיה לה כזה שם בזה יש להכשיר במקום עיגון ושעת הדחק. ובנקרא בשם הלעז של השם העברי שלו כגון חיים ונקרא ביבאנט וכתבו שם העברי גם בזה הכשיר במקום עיגון ושעת הדחק.

הנה כל עיקרי דברים אלו לוקטו מדברי אאמו"ר זצ"ל בכמה מקומות בחיבוריו ראה בריח הגט (סי' א' אות ה') ובחכמת יצחק (כללים לכתובת השמות סכ"ט) ובספרו יחווה דעת ח"ב (סי' כ' וסי' מ"ה) ועוד ושם כתב בסוף התשובה (בעולה מכל האמור אות ב'):

אם נשתקע שם העצם וקרו לו בשם לעז שהוא לעז של הראשון או בשם שהוא יוצא מהשם הראשון, כגון ששמו חיים וקרו לו ביבאנט או ששמו יהודה וקרו לו ליאון וכתבו חיים דמתקרי ביבנט או יהודה דמתקרי ליאון, לא תינשא בגט זה, ואם יש עיגון בדבר וא"א לכתוב גט אחר יש להתירה להינשא, ובכל אופן אם נשאת לא תצא. ושם (אות ג') כתב: אם נשתקע שם אחד משמות העצם ושניהם קודש או לעז, והשם השני אינו יוצא מהשם העברי, וכתב בגט גם השם שנשתקע, כגון רבקה וקרו לה חנה ונשתקע שם חנה או שם רבקה, וכתבו בגט השם שנשתקע דמתקרי השם שנקראת בו, אם ידוע הדבר ומפורסם למקצת בני העיר שיש לה שם זה לכתחילה לא תינשא בגט זה, ואם נשאת לא תצא, ובמקום עיגון ושעת הדחק יש להכשיר, ואם אפילו מקצת בני העיר אינם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זוכרים שהיה לה שם זה, אע"פ שיש עד אחד שמעיד שהיה לה שם זה לא תינשא בגט אפילו במקום עיגון ושעת הדחק, ואם נשאת לא תצא.

ב. שם שנשתקע בקריאה ולא נשתקע בידיעה

והנה יש לדון בשם שנשתקע בקריאה אך לא נשתקע בידיעה, אם נחשב שם שנשתקע, והוא באופן שנקרא בשם כינוי שאין רגילות ליתנו כשם עצם, שזה עצמו מורה שיש לו עוד שם עצם אחר.

הנה ידועה דעת המהרי"ק (שורש פ"ו) הביאום הרבה פוסקים ורימזו בב"י (סו"ס קכ"ט) באחד ששמו אליהו ונקרא בפי כל 'בלי' שהוא כינוי למתוק, וכתב שיכתוב 'אליהו דמתקרי בלי' הגם שלא נקרא בשם אליהו כלל, והביאו הגט פשוט כמה מקומות (סק"ד סק"ח וסקפ"ז). וכתב הטעם כיון שהכל יודעים שיש לו שם עצם אחר כיון ששם בלי הוא כינוי שאינו ניתן לשם עצם. [אם כי יש אריכות דברים בביאור כוונת המהרי"ק ולמעשה כך ביארו הגט פשוט הנ"ל עי"ש].

עוד הביא הגט פשוט (סק"ח) דעת המהרח"ש (סי' כ"ו) שבתחילה תמה על המהרי"ק הנ"ל ולבסוף בסי' ל"ב כתב להסכים עימו דכיון ששם 'בלי' אין רגילות ליתנו כשם עצם והכל יודעים שיש לו עוד שם עצם אחר. ושם (סי' י"י) כתב באשה ששמה 'גראסיוזה' ונקראת בפי כל 'שבתולה' על שם שנולדה בשבת, וכתב שיכתוב 'גראסיוזה דמתקריא שבתולה', כיון שהשם שבתולה הוא שם כינוי שאינו ניתן כשם עצם וכתב שזה דומה לשם כינוי 'קונפארדו' שהוא שם כינוי, שיכתבו גם שם העצם שלו הגם שנקרא בפי כל בשם כינוי. ומ"מ העיר הגט פשוט, שנראה מדברי המהרח"ש שאם עולה לס"ת בשם הכינוי הגם שאינו ניתן כשם עצם, לא היה כותב שם העצם שנשתקע. וכ"ה הגט פשוט (סק"ד), ושם הוסיף כיון שאין רגילות לשום אדם להיקרא כן בשם העצם אלא שיש לו שם עצם מעריסה כגון אברהם או אליהו, והמון העם מכנים לגעגוע 'בלי' שהוא בלשון תוגרמה דבש, כלומר שהוא מתוק מדבש, וכן שמות אחרים שקורין אותם ג'יליבי שהוא אדון או קומפארדו שהוא קנוי וידוע שאין שמות אלה שמות עצם. עוד הביא שכ"ה בהראנ"ח ח"א (סי' ל"ה) עי"ש.

העולה עד כאן ששם שלא נשתקע בידיעה לא נחשב שם שנשתקע, ויכול אף לכתחילה לכתוב שם העיקר דמתקרי השם שנקרא בו.

אמנם יש להעיר, דהנה הטור הביא בשם ר"ת במומר שבא לגרש שאין לכתוב אלא שם הישראל שלו ולא שם הגיות שלו. ושם הביא הב"י דעת המהרי"ק (שורש פ"ו) שאף אם נשתקע שם יהדות ונקרא בפי כל בשם הגיות שלו יכתוב רק שם יהדות, וז"ל:

שדינו שוה ללא נשתקע דלעולם מגרש בשם דיהדות ולא להזכיר שם דגיות.

ותמה עליו הב"י וז"ל:

ותימה שהרי התוספות והרשב"א והרא"ש והר"ן (שם) כתבו דטעמא דרבינו תם משום דשם דיהדות לא גרע מחניכתו וחניכתה דכשר, והתם משמע ודאי שאם אינם ניכרים בחניכתן כלל פסול הוי. ועוד שמהראיה שהביאו הרא"ש והרשב"א לרבינו תם משמע דדוקא כשהוא מוחזק בשני שמות עסקינן, עי"ש.

עוד כתב הב"י:

ומה שהביא ראייה מהרי"ק מדסתם רבינו תם דבריו ולא חילק בין נשתקע ללא נשתקע, איכא למידחי, דאורחא דמילתא נקט דלעולם המומר נקרא בין היהודים בשם דיהדות, וגם אם הלך למקום שלא היו מכירים בשם דיהדות דידיה והחזיק עצמו לומר שהיה נקרא כך אפשר דכותבין על פיו כל שהחזיק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בשם זה שלשים יום כדין ישראל שהתבאר בסימן זה (כה: ד"ה תנן), אבל אם אירע הדבר שנשתקע שם דיהדות ממנו משמע שאין כותבין שם דיהדות עד שיחזיק עצמו שלשים יום וצ"ע, ע"כ:

עוד הביא הב"י על מש"כ הטור גר ששינה שמו וכתב שם גיותו כשר, וז"ל:

וגם בזה כתב מהרי"ק בשורש הנזכר דאפילו נשתקע שם גיות ממנו כשר ויש לדחות כמו שכתבתי בסמוך ע"כ.

מבואר מדברי הב"י שבין במומר שנשתקע ממנו שם יהדות שלו, ובין בגר שנשתקע ממנו שם הנכרי שלו אין לכותבם בגט כיון שהם נשתקעו, וחולק על המהרי"ק. ונראה שהמהרי"ק אזיל לשיטתו שכל שלא נשתקע בידיעה לא מקרי נשתקע. ולכן, במומר כיון שידוע שיש לו שם ישראל וכן גר שידוע שיש לו שם גיות לא מקרי נשתקע וכן הבין הגט פשוט (סק"ל).

והנה בשו"ע (סעיף ה') כתב: "מומר, אין לו לגרש בשם עובד כוכבים אלא בשם ישראל", ולא כתב השו"ע שאף אם נשתקע שם ישראל וכפי שהעיר על המהרי"ק הנ"ל. ומאידך שם (ס"ו) כתב: "גר שכתב שם גיותו, כשר, אפילו אם נשתקע ממנו", וזה כדברי המהרי"ק הנ"ל. וצ"ב שנראה שסותר דבריו, שבגר הסכים עם המהרי"ק להכשיר בכתב שם שנשתקע ובמומר חלק עליו. ועי' בב"ש (שם סק"י) שכתב שהב"י מסכים בגר בדיעבד להכשיר הגט, אך במומר חלק עליו שאין לכתוב לכתחילה. עוד הביא מהט"ז שכתב שמומר לא דמי לשם שנשתקע שהכל יודעים שיש לו שם ישראל, ונראה מדבריו שהב"י חזר בו מתמיהתו על המהרי"ק וכמו גבי גר שאף אם נשתקע הגט כשר ה"ה במומר, עי"ש.

וראיתי בגט פשוט (סק"ל) שג"כ העיר שמרן סותר עצמו שבגר הסכים למהרי"ק ובמומר לא, ותי' כהב"ש הנ"ל, שבדיעבד כתב שהגט כשר אבל לכתחילה לא. והטעם שהיקל בדיעבד כיון שהכל יודעים שהיה לו שם אחר. וסיים למעשה במומר יכתוב לכתחילה שם יהדות דמתקרי שם הנכרי שלו וכ"ה לעיל (סק"ד). עי"ש שנראה שכתב כן רק גבי מומר ולא גבי גר וצ"ב.

נמצא שבין להב"ש ובין להגט פשוט דעת השו"ע שכל שנשתקע בקריאה אך לא נשתקע בידיעה לכתחילה לא יכתוב השם שנשתקע, אך בדיעבד הגט כשר. ולדעת הט"ז נראה שס"ל שכיון שלא נשתקע בידיעה הוי כמו אליהו - בלי. וצ"ל בדעת הב"י שיש לחלק בין השם אליהו ונקרא 'בלי' שבזה לא השיג עליו הב"י כיון שמצד עצמו רואים שיש לו עוד שם אחר, משא"כ גבי מומר וגר שרק מי שמכיר את האיש ויודע שהוא מומר או גר יודע שיש לו עוד שם אחר וי"ל ולהלן נביא שכ"כ כמ"פ בדעת הב"י.

עוד יש להוסיף שעדיין אינו דומה למה שהבאנו לעיל מהגט פשוט באשה ששמה רבקה ונשתנה שמה לחנה ואין מי שקורא לה בשם חנה וכתב שאין לכותבו ואם כתבו אם מקצת בני העיר מכירים שיש לה כזה שם יש להכשיר במקום עיגון וי"ל שאינו דומה למומר וגר שהקלנו יותר כיון שכולם יודעים שיש לו שם אחר וי"ל. ושמתתי שראיתי אח"כ שכ"כ אמו"ר זצ"ל בחכמת יצחק (כללים לכתובת השמות סכ"ט) שעמד על הסתירה בדברי הגט פשוט שלא הכשיר אלא במקום עיגון הגם שידוע למקצת אנשי העיר שיש לה שם אחר, והרי הוא ס"ל כהמהרי"ק שכל שידוע שיש לו שם עצם אחר אינו נחשב נשתקע, וכתב וז"ל:

וצ"ל דמש"כ הגט פשוט שאם הדבר מפורסם וידוע למקצת בני העיר דהיה לו שם (עצם) אחר וכו' יש להתיר במקום עיגון ושעת הדחק, היינו דרך למקצת בני העיר הוא דידוע ומפורסם, אבל אם ידוע ומפורסם לכל בני העיר יש להתיר גם בלא דחק ועיגון. ואולי דגם לכתחילה יש לכותבו, דאל"כ תיקשי דבריו דשם אדבריו שכתב בשם באלי וכדומה ע"כ.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וראה בשד"ח מערכת גט (סי' מ"א אות א', ב') שאסף איש טהור מדברי הפוסקים בנקרא בשם כינוי שאינו ניתן לשם עצם שהוא מחלוקת הפוסקים האם נחשב ששם העצם נשתקע והסוברים שאין שם העצם נשתקע סמכו על דברי המהרי"ק באליהו ונקרא 'בלי' שס"ל שיכתוב אליהו דמתקרי 'בלי' והביאו ראייה שאף דעת הב"י כן שכן הביא דעת המהרי"ק בשם אליהו ונקרא 'בלי' שס"ל שאין שם העצם נשתקע ולא השיג עליו. עוד הביאו ראייה מהמהרי"ק גבי מומר שס"ל שאין לכתוב אלא שם יהדות שלו ודעת המהרי"ק שאף אם נשתקע שם ישראל ממנו ואף שהב"י הקשה על המהרי"ק הנ"ל מ"מ רבו הפוסקים שס"ל כהמהרי"ק ובכלל צ"ל דאף דמרון חלק על המהרי"ק גבי מומר שאם נשתקע ממנו שם ישראל לא יכתוב מ"מ מודה למהרי"ק בנקרא בשם כינוי שאין שם העצם נשתקע. שאל"כ דברי מרון סתרי אהדדי.

עוד הביא שו"ת שער אשר (סי' מ') מש"כ מהרי"ק שמומר לא יכתוב אלא שם יהדות ואף אם נשתקע והגם שמרון הקשה עליו מ"מ בסעיף ו' נראה שחזר בו שכתב שם אפילו נשתקע. וכ"ה דעת כמ"פ שמרון חזר בו וס"ל שכל שנשתקע בקריאה ולא בידיעה לא הוי נשתקע עוד כתבו שמ"מ בשם 'בלי' זה ידיעה עדיפה ממומר ששם זו ידיעה מבחוח משא"כ בכינויים אזורו מוכיח שאינם אלא שם ליווי וקדמם שם אחר ולא חשיב נשתקע.

עוד הביא מהשם אריה (סי' ס"ב) שדן בגט שכתבו רק שם הכינוי ולא כתבו שם העצם וכתב שלדעת הב"ש שכתב שהב"י מכשיר במומר אם כתב שם יהדות שנשתקע, א"כ ה"ה בשם אליהו 'בלי' שאין לכתוב לכתחילה השם אליהו. וסיים אך גדול האחרונים הגט פשוט הכריע, דלא חשיב נשתקע. והט"ג נמשך אחריו וצריך לכוף ראשינו לשמוע אל גדול המורים, וכן אנו נוהגים וכן מנהג בבתי דינים. ושוב הביא שכמו בגט מומר אין לכתוב שם יהדות אם נשתקע, א"כ ה"ה בשם אליהו ונקרא 'בלי', אך כתב לחלק שרק אם נשתקע שם העצם והתחדש שם עצם אחר בזה אין לכתוב שם העצם שנשתקע וכמו גבי מומר משא"כ בנקרא בשם כינוי כגון 'בלי' שלא התחדש שם עצם אחר בזה יש לכתוב גם השם עצם שלו ולכן אף המחמירים במומר שלא לכתוב שם היהדות אם נשתקע יודה בשם כינוי שאין שם העצם נשתקע.

הנה חזינן להני פוסקים שהביא השד"ח, שגם אם נסבור ששם שנשתקע בקריאה חשיב נשתקע, מ"מ בנקרא בשם כינוי אין שם העצם נשתקע, ובזה מיישבים דעת מרון השו"ע שהגם שס"ל שבמומר אין לכתוב שם יהדות אם נשתקע הגם שלא נשתקע בידיעה מ"מ יודה למהרי"ק שבנקרא בכינוי אין שם העצם נשתקע. ועוד מבואר בדעת מרון ששם שלא נשתקע בידיעה מ"מ הגט כשר בדיעבד.

מאידך, הביא השד"ח דעת כמה פוסקים שס"ל שגם בנקרא בכינוי נחשב ששם העצם נשתקע ואין לכותבו וכמו כן נחלקו האם שלכתחילה אין לכותבו אך אם כתב הגט כשר או שאף בדיעבד הגט פסול כיון שנשתקע בקריאה עוד הביא דעת החיד"א באשה ששמה אסתר ונקראת בפי כל טורייה כיון שנולדה בחנוכה וכתב דשם אסתר נשתקע והביא ראייה מהב"י בחיים ביבנאט ושאין לחלק בין הכינויים ובתחילה רצה לומר שמשמע מהגט פשוט שאני שם ביבנאט שיש שנותנים שם זה לשם עצם משא"כ בשם טורייה ובכל זאת כתב שיכתוב רק דמתקריא טורייה. עוד הביא גם שראה במזכה"ג לרבני ירושלים שסדרו גט לאשה שכתבו רק שם הכינוי שלה מירקאדא הגם שהיו לה עוד ג' שמות אך נשתקעו.

ועיין עוד בשד"ח (שם אות ז') ששוב דן בשם שנשתקע בקריאה אך לא בידיעה, והביא דעת המכתב מאליהו שחלק על המהרי"ק הנ"ל באליהו 'בלי', וס"ל דנחשב שם שנשתקע ודייק שכ"ה דעת מרון השו"ע בסי"ח גבי שם שנשתנה מחמת חולי שכתב שאם לא קוראים לו בשם זה אין לכותבו ומשמע שהעיקר תלוי בקריאה וכן ממש"כ הב"י בחיים ביבנאט וכן גבי אשה שנשתקע

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שם חנה ונקראת בפי כל רבקה ומ"מ נשאר בצ"ע מדברי מרן השו"ע בס"ו גבי גר שכתב שאם כתב שם הגיות שלו הגט כשר הגם שנשתקע והביא שעוד כמה פוסקים הכי ס"ל כהמכתב מאליהו הנ"ל ובסוף הביא מספר חיים ושלוש שכתב בשם הרב מוהר"ש הלוי משם הגאון חקרי לב שכיון שנחלקו בזה הפוסקים מי יעצור כוח להתיר וכו' ע"ש.

ועיין עוד בפת"ש (סי' קכ"ט סקנ"ג) בשם 'צבי' ונקרא בכינוי 'הירש', וכתב שאם נקרא בפי כל רק 'הירש' שאין לכתוב השם 'צבי' והגם ש'הירש' הוא לעז ל'צבי'. ולמד זאת מהב"י גבי חיים ביבאנט, ושכ"ה בטיב גיטין (דיני שני שמות סקל"ד) גבי שם בונם 'צבי' שאם שם 'צבי' נשתקע אף על פי שנקרא בכינוי 'הירש' אין זה מועיל לכותבו, משום דאפילו בכה"ג חשיב נשתקע וכן הביא שם ספר מכתב מאליהו דכל שנשתקע בקריאה אף על פי שלא נשתקע בידיעה הוי נשתקע כו' אך סיים שם דמ"מ במקום עיגון אפשר לצדד להכשיר ע"ש.

ועיין עוד בשו"ת יביע אומר חלק י' (סימן ל"ג) באחד ששמו 'שאול' ובפי כל נקרא 'שחוד', שכתב שאין לכתוב שאול בגט דהוי נשתקע, וכותבים דמתקרי שחוד לרמז על השם עצם שלו וחיליה והוא עפ"י מש"כ הב"י בשם חיים ביבאנט, ובגט פשוט (ס"ק פז) העלה שאם נשתקע שם חיים ודאי שאין להזכיר שם חיים בגט, ואם כתבו בגט חיים דמתקרי ביבאנטי אין להכשירו אלא במקום עיגון ושעת הדחק. ואם נישאת לא תצא. ע"ש. והשיג בזה על הרב ויחי יוסף (סי' צ"ט) שכתב לכתוב גם השם שאול. עוד הביא מהחיד"א בשו"ת חיים שאל באשה ששמה מעריסה אסתר ונקראת בפי כל טוריייה שאינו שם עצם אלא שם חיבה וגעגוע וכתב שיש לכתוב דמתקריא טוריייה ואין להזכיר שם אסתר הוי נשתקע ולמד זאת מהב"י הנ"ל וכתב שאין לחלק בין שמות גמורים לשם חיבה וגעגוע שמדברי מרן מוכח שאינו מחלק בזה, אלא ס"ל למרן שכל שנשתקע שם ראשון אפילו הוא שם ופירושו, או שם וכינויו, חשיב נשתקע, ואם נכתב בגט, הרי הגט בטל: וכבר כתב הרב מכתב מאליהו, כי מי ישמע לעשות מעשה בדבר שמרן כתב שאינה מגורשת, ולכן צוינו לכתוב את אנתתי דמתקריא טוריייה. ע"כ. גם בשו"ת גנת ורדים (חאה"ע כלל א סי' כ) באשה ששמה שרה ונקראת בפי כל סרור שיש לכתוב רק השם סרור.

עוד הביא כמ"פ שס"ל שכל שנשתקע שם העצם שנתנו לו מעריסה, ונקרא בכינוי בלבד, אף שהכל יודעים שהיה לו שם עצם, חשיב שם שנשתקע ואין לכותבו בגט ואף אם נקרא בכינוי שאינו ניתן כשם עצם, ואם כתב שם הלידה בגט הו"ל מזוייף מתוכו ופסול. וכ"ה בספר רוב דגן, שכתב בגט 'דמתקריא בכורה', שהוא שם כינוי, והטעם, שהיתה נקראת רק בשם זה גם בספר קנין פירות (דף ב ע"ב) כתב בשם מהרי"ש ישראל שכתב בגט את אנתתי דמתקריא מירקאדה, וידוע ששם מירקאדה אינו שם עצם, אלא שם געגוע, והיה לה גם שם וידא מעריסה, אלא שנשתקע שם וידא שהוא שם העצם. ולכן כתב מ"ש במזכרת הגיטין של ביה"ד הצדק (סי' כז), בדין רחל שנקראת ראשיל, שאפילו אם נשתקע שם רחל כותבים בגט רחל דמתקריא ראשיל, אינו נראה לי.

עוד הביא שם משו"ת רב פעלים ח"ב (סי' י"ח) בגט שליחות ששם המגרש עבדאללה מאיר ונקרא בפי כל עבדאללה וכתבו עבדאללה מאיר דמתקרי עבדאללה. ושם דנו בגט זה והעלו שיש לפסול הגט כיון שנכתב השם שנשתקע, והרב פעלים שם ראה והגיע למסקנה ברורה שהמסדר הזה הוא עם הארץ גמור מכמה הוכחות, ושכל הגיטין שעשה פסולים הם. וסופו הוכיח על תחילתו. כי הוא טעה והטעה לכתוב שם שנשתקע בגט שלא כהלכה ע"ש. ובשדי חמד (מע' גט סי' לט סוף אות א) הביא מהשואל ומשיב, באישה ששמה מעריסה ראסיא דבורה ונשתקע שם ראסיא וכתבו בגט ראסיא דבורה דמתקריא דבורה וכתב שהגט פסול.

ומשמע שמרן זצ"ל חשש לשם שנשתקע גם אם נקרא בשם כינוי שאינו ניתן כשם עצם וידוע לכל שיש לו שם עצם אחר מ"מ העדיף להשמיטו ולא להיכנס לספק שם שנשתקע שבזה אם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כותבו נכנסים לספק חשש בגט שלדעת כמה פוסקים הגט בטל או לכל הפחות הגט פסול. וכמו השמות שהובאו לעיל אסתר ונקראת טוריה. שרה ונקראת סרור. וידא ונקראת מירקאדה.

וראה עוד בחלק י"א (סי' צ"ג אות י"ח) בשם משה (מוסה) ונקרא בפי כל מוריס וכתב דמתקרי מוריס לרמז על שמות אלו שנשתקעו. ושם בשם האישה אליזביט ונקראת בפי כל ליזיט וכתב דמתקריא ליזיט. ושם בשם שלמה ונקרא בפי כל סלאמון וכתב דמתקרי סלאמון. (אות כ"ו) בשם יעקב ונקרא בפי כל ג'אק וכתב דמתקרי ג'אק והגם שלא נשתקע מהידיעה שכולם יודעים ששמו המלא הוא יעקב מ"מ לא רצה לכותבו כיון דמידי פלוגתא לא נפיק ויש לחשוש לשם שנשתקע שלדעת כמה פוסקים הגט פסול מה"ת. (אות ל"ד) בשם רחל ונקראת ראשיל וכתב דמתקריא ראשיל הגם שידוע שיש לה שם רחל ששם שלא נשתקע מהידיעה עדיין לא יצא מידי ספק נשתקע. [עי"ש שאין דבריו ברורים שבתחילה כתב שהיה כותב שם רחל דמתקריא ראשיל וצ"ב. (אות נ') בשם רחל ונקראת ראשיל וכתב דמתקריא ראשיל וכתב דלא כספר ויחי יוסף שכתב רחל דמתקריא ראשיל שאין לנו אלא שם המוחזק בפנינו ואף בשם קיצור עי"ש. (אות נ"א) בשם יוסף ונקרא ג'וזיף וכתב דמתקרי ג'וזיף. (אות נ"ז) בשם מרגלית ונקראת מאגי וכתב דמתקריא מאגי. (אות ס"ד) בשם מרדכי ונקרא מארכו וכתב דמתקרי מארכו וכן (שם) בשם האב חיים ונקרא ויטא וכתב דמתקרי ויטא. (אות ס"ז) בשם כרמל ונקראת קארמין וכתב דמתקריא קארמין (אות ע"ב) יהודה ונקרא ליאון וכתב דמתקרי ליאון (אות ע"ז) בשם אהרן ונקרא הנרי וכתב דמתקרי הנרי. סלימאן ונקרא סלים וכתב דמתקרי סלים. שלמה ונקרא סלאמון וכתב דמתקרי סלאמון (אות ע"ו) תמר ונקראת לוסי וכתב דמתקריא לוסי.

והנה אאמו"ר הרי"ח זצ"ל בכמה מקומות בחיבוריו התייחס לנדון זה ודעתו נראה שלא פסיקא ליה לכתוב לכתחילה שם העצם שאינו נקרא בו הגם שנקרא בשם כינוי וידוע שיש לו שם עצם ואביא בכמה מקומות בחיבוריו שהתייחס לנדון כזה.

ראה בחיבורו ריח הגט (סימן א') בשם מסעוד ונקרא בפי כל פרוספיר שכתב רק דמתקרי פרוספיר כיון שהשם מסעוד נשתקע, עי"ש ושם בקצור דינים אות י"ג כתב: אם כתב השם שנשתקע בגט, אם השם שקוראים לו בו הוא שם כינוי שאינו ניתן לשם עצם כלל יש להתיר.

ושם (סימן י"ג אות ב') בשם שלום ונקרא בפי כל שארל שהוא שם כינוי לשם שלום שאינו ניתן כשם עצם, וכתב שלום דמתקרי שארל והביא מהחגור אפוד (סי' נ"ה אות ה') שכל שם כינוי שאינו ניתן כשם עצם אין שם העצם נשתקע והגם שהוא לא כתב אלא בשמות שאינן ניתנים כלל לשם עצם כגון בכור קונפארדו, ושם שארל יש שנותנים אותו כשם עצם, מ"מ במקומו שלא נותנים שם זה לשם עצם. ומה שכתב שיש לכתוב אף לכתחילה השם עצם שלו הגם שאינו נקרא בו הוא מטעם שכתב אח"כ וז"ל:

ועוד ששם שארל עדיף שהוא כינוי לשם שלום ומורה על שם העצם שלו
משא"כ בכור וקונפארדו שהם כינויים שנותנים לכל השמות ואינן מורים
בדווקא על שם העצם שלו.

ונראה כוונתו שהוא כמו השמות קיצור שדיברו עליו הפוסקים יובא להלן שבזה אין שם העצם נשתקע שהכינוי עצמו מורה מהו שם העיקרי שלו.

עוד שם (סימן כ"ט אות ב) שבשמות כינויים שאינן ניתנים כשם העצם כתב שאף דעת הגט פשוט נוטה לסברת המהרח"ש שאין לכותבו כגון קונפארדו ובכור, עי"ש. ושם בקצו"ד (אות צ"ב) כתב: אם נשתקע שם העצם לגמרי, לכתחילה כותבים רק שם הכינוי וכותבים דמתקרי לרמוז על

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שם העיקר שנשתקע, ואם כתב גם שם העיקר עם הכינוי אם הוא שם כינוי שמעולם אינו ניתן לשם עצם כשר.

עוד שם (סימן נ"ג אות ב) בשם הבעל מסעוד יצחק ואינו נקרא בשמות אלו כלל רק בפי הרוב נקרא פרוספיר [הוא כינוי לשם מסעוד] ומיעוט נקרא ג'אק [הוא כינוי לשם יצחק] וכתב בגט 'דמתקרי פרוספיר ודמתקרי ג'אק'. וטעמו ששם 'פרוספיר' יש שקוראים שם זה כשם עצם והוי כ'חיים ביבאנט' שאין לכתוב ודייק מהגט פשוט שאף אם מקצת בני אדם נותנים שם זה כשם עצם הוי שם העצם נשתקע שכתב שבשם ביבאנט מקצת בני אדם נותנים שם זה כשם עצם. ובשם ג'אק כתב כיון שאין כינוי זה מורה בדווקא לשם יצחק שיש שנקראים בכינוי זה על גם בשם יעקב ולכן העדיף להשמיטו ולכתוב רק 'דמתקרי ג'אק'. וכוונתו שאם היה מורה בדוקא על שם יצחק היה כובו לכתחילה כיו שהוי כשם קיצור אך כיון שאינו מורה מהו שם העצם שלו אין לכותבו לכתחילה. ושם בקצו"ד אות קכ"ג כתב: אם נשתקע שם העצם כותבים דמתקרי על שם הכינוי ורומזים בזה על שם העצם.

וראה עוד בחיבורו חכמת יצחק כללים לכתובת השמות רוח אחרת עימו (עי' שם סכ"ט) לאחר שהאריך בדין שם שנשתקע כתב וז"ל:

העולה מכל האמור דשם כינוי שאינו ניתן לשם עצם כלל, אלא לגעגוע בעלמא, כגון 'בלי' כלומר מתוק, ג'יליבי אדון, קונפראדו קנוי וכדומה, דכו"ע ידעי דמי שמכנים אותו בשמות כאלה יש לו שם עצם שנקרא בו ביום המילה כגון אברהם או יצחק וכדומה, דעת הרבה פוסקים שאין שם העצם נשתקע אע"פ דכו"ע קרו ליה רק בשם הכינוי לבד ע"כ. עי"ש עוד.

עוד שם (סל"ד) העלה בכל שם כינוי שאינו ניתן כשם עצם שניתן לגעגוע או לסיבה אחרת כגון בכור, בלי ג'ילבי קונפארדו שידוע לכל שיש לו שם עצם אחר יכתבו גם שם העצם, ושם הביא מהגט פשוט עפ"י המהרי"ק שבשם אליהו ונקרא 'בלי' שיש לכתוב גם השם אליהו ושם הביא שדעת המהרח"ש שיש לכתוב רק השם כינוי.

ובספרו שו"ת יחיה דעת ח"ב (סי' מ"ה) לאחר שהאריך בדין שם שנשתקע כתב בעולה מכל האמור (אות ה'):

אם השם שנקרא בו הוא כינוי שאינו ניתן לעולם לשם עצם, אלא שבשעת הלידה נותנים לו למשל אליהו ואח"כ כו"ע קרו לו 'בלי' וכיו"ב, וידוע שבשעת המילה נתנו לו שם עצם, כותבים אליהו דמתקרי 'בלי' ואם רוצה לכתוב אנא דמתקרי 'בלי' שפיר דמי ע"כ, עי"ש עוד.

ג. יש לו שם עצם ונקרא רק בשם הקיצור שלו או שנקרא בכינוי שמורה על שם העצם שלו הנה הגט פשוט (סקפ"ז) הביא דעת הלחם רב (סי' ל') באחד ששמו שמואל ונקרא בפי כל בשם הקיצור 'מולי', שכתב שאם יכתוב שמואל, הגט בטל. והביא ראייה מהב"י הנ"ל גבי חיים ביבאנט, וכתב דלא כהמהרי"ק שהחליט לכתוב אליהו דמתקרי 'בלי' הגם שאינו נקרא בשם אליהו כלל. והעיר עליו הגט פשוט שאינו דומה שם קיצור לשם חיים ביבאנט, כיון ששם ביבאנט יש שנותנים שם זה כשם עצם, אך בשם 'מולי' שכולם יודעים ששם העצם שלו הוא שמואל בזה אין לפסול הגט. וכן העיר עליו הגט פשוט (סקס"ז וסקס"ח). ושם הוסיף, שאף לדעת המהרח"ש (הובא לעיל) שנראה שאף בשם כינוי שאינו ניתן כשם עצם פעמים ששם העצם נשתקע, אך בשם קיצור אפשר שיודה ששם העצם לא נשתקע. ושם (סוף הס"ק ד"ה כלל העולה) כתב שבשמות קיצור כגון: שמואל - 'מולי', יצחק - חקין, גם אם נקרא בפי כל בשם הקיצור, יכול לכתוב לכתחילה גם שם העיקר.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עוד הביא הגט פשוט (סקס"ז ובס"ק קל"ב) מהתה"ד (סי' י"ב) באחת ששמה שרה ונקראת בפי כל 'מסערליין' שיכתבו רק עיקר השם שרה. וכ"ה במהרי"ו (סי' ק"כ) על שמות הנשים חנה- חנלין, שרה- שרלין, רחל – רעכלין, שיש לכתוב רק עיקר השם וכ"ה הרמ"א (סל"א). ובשם מהרי"ט בספר השמות כתב שיש לכתוב גם עיקר השם וגם שם הקיצור כגון 'חנה דמתקריא חנולה', 'שרה דמתקריא שרולה', 'רבקה דמתקריא רבקולה', 'שמחה דמתקריא שמחולה'. וסיכם הגט פשוט שיש לפנינו ג' דעות בנקרא רק בשם הקיצור: ו"א שיכתוב רק שם העיקר, ו"א שיכתוב רק שם הקיצור (והיא דעת הלחם רב הנ"ל), ו"א שיכתוב שני השמות. והסיק, שיש לנהוג כדעת המהרי"ט שיכתוב שניהם ושהיא סברא מציעתא ומילתא דמסתברא, ע"ש. ועיין עוד שם (ס"ק קל"ב) שהביא שמדברי הלבוש נראה שג"כ ס"ל כהלחם רב הנ"ל, שכתב שאם נקראת 'רעכל', שיכתבו רק 'רעכל', כפי שנקראת ולא רחל, ותמה על הרמ"א שכתב לכתוב רחל.

וראה עוד בשד"ח (סי' מ"א אות א' ד"ה ומכלל הדברים) שכתב, שגם להסוברים שאם נקרא בשם כינוי אף שאינו ניתן כשם עצם מ"מ נחשב ששם העצם נשתקע, אך הם יודו שאם נקרא בשם הקיצור אין שם העצם נשתקע כגון שמואל ונקרא 'מולי', יצחק ונקרא חקין, והטעם כיון ששם הקיצור עצמו מורה מה שמו ומה שנקרא בקיצור הוי כנקרא בגוף השם וכתב שזה היה נראה לענ"ד פשוט מאוד ולא היה כותב זאת אלא משום שמצא להטיב גיטין (ש"א אות מ' סקל"ה) שהביא מהעזרת נשים בשם עמנואל ונקרא מנואל ומשמע שם שרפיא בידיה אם נחשב ששם העצם נשתקע וסיים השד"ח שאין כאן שום ספק ודבר פשוט שלא נחשב נשתקע.

אמנם שם (סי' מ"ב אות ב') האריך בזה. ובתחילה הביא הג' דעות שהביא הגט פשוט שיש אומרים שיכתבו רק שם העיקר וי"א שיכתבו רק שם הקיצור וי"א שיכתבו גם שם העיקר עם שם הקיצור, והביא מהגט פשוט שכן הוא העיקר. עוד כתב השד"ח שם (אות ג') שאם כתב רק עיקר השם הביא שמשמע מהגט פשוט שבזה חשב לדעת הלחם רב אא"כ יש עוד צד להקל. והביא שכדעת הלחם רב יש עוד פוסקים שהכי ס"ל. אמנם הביא שהב"ש (ש"נ אות ב') נראה שסמך על דעת הפוסקים שיש לכתוב לכתחילה רק עיקר השם גבי שרה – שערליין, ומ"מ נראה שאינו חולק על הלחם רב דיש לחלק בין שם קיצור 'מולי' שאינו נכלל כ"כ בשם שמואל לשם 'שערליין' שיש בו שם שרה באריכות השם. עוד הביא בשם צפורה ונקראת ציפא וכתבו בגט רק צפורה וכתב הצמח צדק שכיון שיש פוסקים שמתירים כן לכתחילה מי ירים ראש כנגדם לפסול אף בדיעבד ע"ש.

ואאמור'ר זצ"ל הביא נידון זה בכמה מקומות בחיבוריו ראה בריח הגט (סימן י"ג אות ב') ושם בקצו"ד (אות ס"ה) כתב שלעניין הלכה יש לנהוג כהגט פשוט שבשמות קיצור יכתבו גם שם העיקר. וכ"ה שם (סימן כ"ט אות ב) אך שם סיים:

ומ"מ ראינו דדבר זה הוא מחלוקת הפוסקים, גם בשם קיצור כגון שמואל 'מולי', דהרי לסברת הלחם רב אם כתב גם שמואל הגט פסול, [...] ונראה דגם בשם קיצור, יש לעשות התיקון של מהרי"ט ולכתוב אנא דמתקרי 'מולי'. ובלא"ה גם הגט פשוט לא כתב דצריך לכתוב השם שמואל ולא אמר אלא דיכול לכתוב, וכמובן שאם לא כתב אלא שם הכינוי לא מעכב, ע"כ.

וראה עוד בחכמת יצחק כללים לכתובת השמות (סכ"ט) שהביא דעת הגט פשוט הנ"ל, שכתב שאף לדעת מרן שפסל בחיים ביבאנט, מ"מ בשם קיצור יודה שיש לכתוב גם שם העיקר ודלא כדעת הלחם רב שהחמיר גם בזה. וכתב עליו, שהוא הפריז על המידה ולכן כתב שבזה יכול לכתחילה לכתוב שם העיקר דמתקרי שם הקיצור עוד כתב שם:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ולכאורה נראה דלדעת המכתב מאליהו דס"ל דכל שנשתקע בקריאה אע"פ שלא נשתקע בידיעה הוי נשתקע, א"כ ה"ה ביצחק חקין ג"כ הוי נשתקע, אולם יש לחלק, דכל שנקרא בשם הקיצור לא הוי נשתקע גם בקריאה שהרי הוא נשמע מהקיצור. וכ"ר להגאון אהלי שם (כלל ו' ס"ב), שכתב בשם שרה שארקה, חנה חנולא, צפורה פורה, בילא בילטא, זוסא זוסלין וכדומה, אם יודעים שם העריסה כותבים לכתחילה שם העריסה לחוד. ומדקאמר אם יודעים שם העריסה משמע דשם העריסה נשתקע לגמרי. ושם בס"ק ט', הבי"ד מהרי"א סי' י"ב בפסקים שכתב וז"ל, אשר כתבת מסערליין פשיטא לי דהיינו כמו יצחק חקין, ומה בכך אם ישתכח שם שרה רגילות הוא שכינויין כאלה ישתכח שם המובהק בנשים שאין קורין אותן לקרות בתורה. וסיים עלה האהלי שם ז"ל, דכוונתו כמש"כ בספר שמות בשם חנולא דלא שייך בזה חשש נשתקע, משום דשאני שמות אלו דבתוכן הוא שם העריסה, ולכן לא נקרא דנשתכח שם המובהק אחר דכיניו מורה עליו וכו', עכ"ל.

הרי דס"ל כמש"כ דכיון דשם העיקר נשמע מתוך הקיצור, לא נקרא נשתכח.

ועי' עוד להגאון אהלי שם, שם שכתב על מה שכתב התה"ד שבכל כינוי שדומה ממש לשם העיקר כגון שרה שארקה שיש לכתוב רק שם העיקר וז"ל:

ונראה פשוט דזהו רק במקומות שאין דרכן לקרות סערלין לפעמים גם מהעריסה, אבל במקומות שדרכן לקרות כן לפעמים מהעריסה, אף דיודעין שזו נקראת שרה מעריסה, מ"מ צריכין לכתוב שני השמות שרה המכונה סערליין, ועוד י"ל, שבזה גם עיקר השם חשיב נשתקע ואין לכתוב רק הכינוי לבד, ע"ש. ומינה דה"ה ליצחק חקין וכדומה, שאם קורין לפעמים לשם עריסה בשם הקיצור חקין או 'מולי', אין לכתוב אלא חקין ו'מולי' לבד ע"כ.

וראה עוד בחכמת יצחק (סל"ב) שכתב כל שנקרא בשם הקיצור לבד יכול לכתוב גם שם העיקר כגון יצחק חקין ושם כהכרעת הגט פשוט ועפ"י המהרי"ט שהוא סברא מציעתא. ושם (סל"ד) הביא מש"כ הגט פשוט שבשמות קיצור גם המהרח"ש יודה שיש לכתוב גם השם עצם וסיים שמ"מ כדי לצאת ידי הלחם רב שמחמיר אף בשם קיצור א"כ עדיף לכתוב רק השם קיצור.

וראה עוד בספרו יחוה דעת ח"ב (סי' מ"ה אות ב') שהביא ג"כ הכרעת הגט פשוט שיש לכתוב גם שם העצם שלו, ודלא כהלחם רב והביא שם שגם הלבוש נראה דס"ל שבנקרא בשמות קיצור יכתוב רק שם הקיצור, כגון רחל ונקראת רעכיל שיכתוב רק השם רעכיל. וכ"ה במהרש"ל גיטין (פ"ד כלל כ"ה) בשם שרה ונקראת שערכין או שערלין שכתב שיכתבו רק השם הקיצור. אך גם מהלבוש והמהרש"ל הנ"ל מבואר שם שכל זה רק לכתחילה אבל אם יכתוב גם שם העיקר אין הגט נפסל בכך ודלא כהלחם רב הנ"ל. עוד הביא מהשדי חמד (סי' מ"א אות א' ד"ה ומכלל) [הובא לעיל] שכתב שאף להסוברים שבנקרא בכינוי שאינו ניתן כשם עצם נחשב ששם העצם נשתקע מ"מ בנקרא בשם קיצור כו"ע ס"ל שאין שם העצם נשתקע כיון שקיצור השם עצמו מורה מה שמו בקיצור והוי כנקרא בגוף השם עי"ש. עוד הביא מהגט מסודר (שער ד' סי' ט' ס"ח) שכתב שאף לסברת האהלי שם שס"ל שאם שמו יהודה ונקרא ליב נחשב ששם העצם נשתקע מ"מ בשם יהודה ונקרא יידל או אידל אין שם יהודה נשתקע כיון שזה מורה במבטא הלשון על שם יהודה ודומה לשם שרה ונקראת שערל וה"ה יעקב ונקרא יאקל, עי"ש. וראה עוד שם ביחוד בסוף התשובה בעולה מכל האמור (אות ד') שכתב:

אם השם שנקרא בו הוא קיצור משם העצם שנשתקע, כגון שנשתקע ממנו שם יצחק וקוראים לו חקין וכיו"ב, כותבים יצחק דמתקרי חקין וכיו"ב. ואם רוצה לכתוב אנא דמתקרי חקין שפיר דמי ע"כ.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבואר מדברי אמו"ר זצ"ל שאם נקרא בשם הקיצור או בשם שדומה ממש לעיקר השם יכול לכתחילה לכתוב גם שם העיקר שלו. ומאידך נראה, שג"כ ס"ל שיכול להחמיר ולהשמיט שם העצם ולכתוב רק שם הקיצור ולרמוז שם העצם בדמתקרי.

וראה עוד למרן בעל היביע אומר זצ"ל חלק י"א (במזכרת הגיטין סי' צ"ג), שבנקרא בשם קיצור או בשם שמורה על שם העיקר שלו, נראה שלא השווה מידותיו בזה האם נחשב ששם העצם נשתקע ואין לכותבו, או שיש לכתוב גם שם העצם. ראה שם (אות י"ח) בשם משה (מוסה) ונקרא בפי כל 'מוריס' וכתב 'דמתקרי מוריס' לרמז על שמות אלו שנשתקעו. ושם בשם האישה 'אליזביט' ונקראת בפי כל 'ליזיט' וכתב 'דמתקריא ליזיט'. ושם (אות מ"א) בשם אליהו ונקרא בפי כל 'אלי' כתב 'דמתקרי אלי'. וכתב, שחשש לדעת הלחם רב שאף בשמות קיצור כגון שמואל 'מולי' ונקרא רק 'מולי' שאין לכתוב שמואל, ואם כתב הגט פסול. והגם שהגט פשוט דחה דבריו, מ"מ לכתחילה עדיף טפי שלא להזכירו. ושם (אות כ"ו) בשם יעקב ונקרא בפי כל 'ג'אק' וכתב 'דמתקרי ג'אק' והגם שלא נשתקע מהדיעה שכולם יודעים ששמו המלא הוא יעקב, מ"מ לא רצה לכותבו כיון דמידי פלוגתא לא נפיק, ויש לחשוש לשם שנשתקע שלדעת כמה פוסקים הגט פסול מה"ת. אמנם ראה שם (אות ל"ט) בשם אלעזר ונקרא 'עזר' שכתב 'אלעזר דמתקרי עזר'. ושם (אות נ"ב) בשם שרה ונקראת בפי כל 'שרינה', כתב 'שרה דמתקריא שרינה'. וכתב, ששם שרה לא נשתקע משום ש'שרינה' הוא עצמו שם שרה, וצ"ב.

ועוד עיין ביביע אומר חלק ח' (סי' כ"ד) בשם העיר 'מרסיליא' ונקראת בפי כל 'מרסיי', שהוא שם קיצור ל'מרסיליא' והעלה שיש לכתוב 'מרסיליא דמתקריא מרסיי', כדעת הגט פשוט (סי' קכ"ט סקס"ז) שכל שנקרא בשם הקיצור אין שם העצם נשתקע כגון יצחק 'חקין' שיכתוב 'יצחק דמתקרי חקין', וכן באהרן 'ארנין', ושמואל 'מולי', ושכ"ה בגט מקושר בולה (סי' מ"ח אות ג') ובגט מקושר נכון (דף ק' ע"ג) וי"ל.

ושוב ראיתי בספר 'משא עובדיה' והוא ליקוט הכרעותיו של מרן זצ"ל העוסק בדיני שמות גיטין, ושם דן בארוכה במשנתו של מרן זצ"ל וגם הוא שם עמד על סתירה בדברי מרן זצ"ל בנקרא בשם הקיצור שלו. ושם בהסכמה לספרו הנ"ל ממרן הרה"ר והראש"ל הגר"י שליט"א בכדי להשוות מידותיו של מרן זצ"ל, כתב:

כיון דלא נפיק מידי מחלוקת בין הלחם רב להגט פשוט ולכן גם כשידוע שנקרא במילה בשם המלא ונשתקע וניכר בפי כל בשם הקיצור, בין אם כותב 'אליהו דמתקרי אלי' ובין אם רומז בלבד ב'דמתקרי אלי' שפיר עביד, שפיר עביד, ע"כ.

ד. שם המופיע בתעודת זהות ואינו נקרא בו

עי' בשדי חמד מערכת גט (סימן מ"א אות ד') שהביא מחלוקת הפוסקים האם שם שנכתב בכתובה נחשב שם שנשתקע, וה"ה שם הנכתב בפאספורט, וכן שם שהוא בשימוש כשמוסרים השם לרב לברכה, שבכולהו מידי מחלוקת לא נפיק עי"ש. הביאו אמו"ר זצ"ל בכמה מקומות בחיבוריו ראה בריח הגט (סי' א' אות ג'. ד', ב'. מ"ט, ב'). וביחודה דעת ח"ב (סי' ל"ד מ' מ"ד) ובח"ג (סי' ט' י"א י"ג י"ד י"ט).

ובשם המופיע בתעודת זהות ראשית אביא מה שראיתי להגט מסודר (שער ה' סימן י"ב סעיף י"ח) שדן שם לגבי השם המופיע בערכאות וז"ל:

שם הכתוב בערכאות היינו בספרי תולדות אדם אינו נשתקע אעפ"י שאין קוראים בו, אבל כיון שאין קורין בו אין כותבין עליו לא דמתקרי ולא המכונה,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובכן א"א לכותבו לשם טפל, לכן אין כותבים אותו אלא במקום שיוכל להיכתב לשם עיקר ע"כ.

ושם בחקור דבר (סק"י) כתב הטעם שאין לכתוב עליו דמתקרי, כי דמתקרי אינו שייך אלא על קריאה בעל פה ולא על קריאה ע"י כתב, ודומה לשם חתימה שעל שם חתימה אין כותבין עליו דמתקרי, ע"ש.

ושם בפשר דבר (סקכ"ד) ביאר מהו ערכאות:

שלפי חוקי הממשלה מוטל על האב להודיע להפקיד על ספרי תולדות קרוב אחר הלידה [באשכנז בתוך ג' ימים הראשונים] את שם הילד, ועפ"י השם ההוא ינתן להילד כל ימי חייו תעודות שצריך לו מערכאות כגון הפאס ובאותו השם יודיעו הנישואין כשירצה להינשא ויתנו לו רשיון נישואין ואם בא לידו גט נכתבים בשם ההוא כל הכתבים הנחוצים להשיג רישיון להגט ואם יארע שהערכאות צריכין לו לראות אותו פה אל פה כגון לאיזה עדות או לקרוא אותו לבחינה אם יוכשר לצבא יקראו אותו באותו שם בעל פה, כללו של דבר אם האיש יעלה לזכרון באיזה ענין מעניני הערכאות לא יעלה לזכרון אלא באותו שם והשם הוא לא יסור ממנו כל מי חייו ע"כ.

והביאו אאמו"ר זצ"ל ביחוד דעת ח"ב (סי' כ"ה וסי' מ"ד) ובח"ג (סי' י"ט אות ג'). ושם כתב שלפ"י ה"ה בשם המופיע בת"ז שלא גרע מערכאות. אמנם כתב שלמעשה א"א לכותבו עפ"י הגט מסודר הנ"ל כיון שא"א לכתוב עליו דמתקרי. אמנם לעיל (סי' כ"ה) כתב אחרת ששם בת"ז עדיף משם בערכאות ואף יכולים לכתוב עליו דמתקרי, שלאחר שהביא דברי הגט מסודר הנ"ל כתב:

והיינו תעודת זהות שלנו, ואדרבה עדיף מערכאות, דשם הנכתב בערכאות אינו אלא לדברים הקשורים בחוקי הממשלה, כמו נישואין וגירושין אזרחיים פאספורט – דרכון צבא וכדומה וכמו שכתב בגט מסודר שם, אבל בתעודת זהות משתמשים לכל דברים שאדם צריך לזהות עצמו לפני כל מי שהוא, לרבות דברי דואר, ש"קים ואפילו במקומות עבודה צריך להזדהות על פי תעודת זהות, וכ"ש עניני הממשלה משטרה וכדומה. וא"א להגיד שאין מי שקורא לה בשם הכתוב בתעודת זהות, שהרי לכל מקום שהיא פונה עם תעודת זהות הם קוראים לה בשם זה ועונה להם, או שואלים אותה איך קוראים לה והיא משיבה להם השם שכתוב בתעודת זהות ולא אחר, דאל"כ לא תענה בכלל. ולכן השם הכתוב בתעודת זהות לא מלבד דחשיב ככתוב בערכאות ולא נשתקע אלא דעדיף מיניה, שהשם הכתוב בערכאות אי לא קרו ליה ביה א"א לכותבו לטפל, אלא לעיקר השם היכא דאין אפשרות לכתוב עיקר השם אבל היכא דכותבים עיקר השם יש להשמיטו וכמו שכתב בגט מסודר שם, לא כן הכתוב בתעודת זהות שקוראים לו בו כמו שאמרנו, ולכן יש לכותבו גם בדמתקריא ע"כ.

אמנם נראה שאאמו"ר זצ"ל עדיין לא פשיטא ליה לדון שם שבת"ז כשם שנקרא בו, ונראה שעדיין מידי ספק לא יצא, והכל לפי העניין. וכתב, שנמנעים מלכותבו ורומזים אותו בדמתקרי. ראה בספרו יחוד דעת ח"ג (סימן י"א) שכתב וז"ל:

שם הכתוב בתעודת זהות שנושאים האזרחים הישראלים שע"פ הרוב הם צריכים לה לכל דרכי החיים שלהם, יש לומר דלא חשיב נשתקע עכ"ל.

וכ"ה שם (סי' י"ט) שכתב:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומ"מ נראה דיש לחלק בין השם הכתוב בקוויטליך ובדרכון, שהשימוש בשמות אלה הוא רק לעיתים מאד נדירים, לבין השם הכתוב בתעודת זהות שמשמשים בו בכל דרכי החיים, שבכל מקום שהוא צריך להזדהות הוא חייב להציג את תעודת הזהות, ודבר זה מחייב בכמה מקרים כגון להירשם לנישואין, לרשום את הנולד לו על שמו, לקופת חולים, לשכירות דירה, לקבלת דרכון או תעודה שהיא, לפתוח חשבון בבנק וכדומה. ונראה דבזה גם השדי חמד יודה דלא הוי נשתקע, אלא דזה תלוי לפי מצב האדם ומקומו, שיש אדם או מקום שאינם צריכים לכל זה, ומ"מ לצאת ידי הכול נמנעים מזה היכא שלא נתברר לנו עד כמה השימוש בזה, ומסתפקים בהקדמת דמתקריא לפני השם העיקרי עכ"ל.

עיין עוד בח"ב (סי' כ"ה וסי' מ"ד). וראה עוד בתשובה כת"י מודפס בקובץ חידושי תורה "לנפש חיה" שכתב שם בין השאר:

ידועים דברי הפוסקים בזה דעדיף להיכנס לספק חסרון בשמו מאשר לספק שם שנשתקע, אולם מנהגינו בזה לכתוב דמתקרי כשיטת המהרי"ט דבכל ספק נשתקע כותבים דמתקרי לרמוז על השם שנשתקע. ומ"מ נראה, דיש לחלק בשמות הנכתבים בכתובות דרכונים ותעודות זהות דלאו כל אפיא שוין בזה, שיש מי שמעולם אינו משתמש בהם בכלל ויש מי שידו תמיד ממשמשת בהם ויש לדון כל ענין לעצמו.

עוד ראיתי בספר דבר הלכה (פ"ג הערה מ"ה) ששמע משם הגרש"ש קרליץ זצ"ל שאף בשם הנכתב בת"ז זהו רק אם ידוע שקוראים לו בשם זה [לא מספיק שהוא מופיע בת"ז], עי"ש.

עוד הביא שיש נוהגים לדון שמות אלו (המופיעים בת"ז או בדרכון) כספק נשתקע כל שאין ידוע אם קורין לו בהן, ורומזים אותם בדמתקרי. ושם בהערה כתב, שמש"כ נוהגים היינו בביה"ד תל אביב וזה עפ"י הרה"ג יעקב חיים סלומון שליט"א וכן נהג הרה"ג יצחק חזן זצ"ל. וציין למש"כ בספרו יחווה דעת ח"ב (סי' ל"ד) ובח"ג (סי' י"ט) עי"ש.

ויש להוסיף שאם יש לו שני שמות ונקרא רק בשם הראשון, נראה שבזה השם השני אינו בשימוש כלל, שכידוע בדרך כלל גם כשפונים לאדם במקומות הרשמיים פונים אליו כפי השם הראשון המופיע בת"ז. וכך שמעתי מכמה דיינים שכך נוהגים בדרך כלל שבשם המופיע בת"ז ואינו נקרא בו, מעדיפים להשמיטו ורומזים אותו בדמתקרי.

אמנם יש להוסיף בשם עצם ונקרא בשם הקיצור, כגון אברהם וכ"ה בת"ז ונקרא בפי כל "אבי", יכול לכתוב גם השם אברהם, בהיות שמה שנקרא רק בשם הקיצור אינו נחשב ששם העצם נשתקע כמובא לעיל, שכ"ה דעת הרבה פוסקים וגם שהוא מופיע בת"ז, שיש הסוברים שאינו נחשב שם שנשתקע.

ה. הדינים העולים:

א. אם יש לאדם שני שמות עצם ונשתקע שם אחד מהם אין לכותבו בגט ורומזים אותו בדמתקרי.

ב. אם כתב השם שנשתקע הגט בטל ולכל הפחות פסול.

ג. דין זה אמור גם אם השם שנקרא בו הוא שם לעז שם של העברי שלו כגון חיים ביבאנט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

- ד. אם יש לאדם שם עצם ונקרא בשם כינוי שאינו ניתן כשם עצם, כגון הכינויים: בלי, בכור, קונפארדו וכד', נחלקו הפוסקים אם נחשב ששם העצם נשתקע. ויש להחמיר לכתוב רק שם הכינוי שלו, ולרמוז השם שנשתקע בדמתקרי.
- ה. אם יש לאדם שם עצם ונקרא בשם הקיצור שלו, כגון: שמואל - 'מולי', יצחק - 'חקין' וכד', דעת רוב הפוסקים שאין שם העצם נשתקע. ומ"מ, גם בזה רשאי להחמיר ולכתוב רק השם קיצור שלו ולרמוז השם שנשתקע בדמתקרי.
- ו. דין זה אמור גם אם השם שנקרא בו הוא שם שמורה על השם עצם שלו, כגון: רחל - 'רעכלין'.
- ז. שם המופיע בתעודת זהות ואינו נקרא בו, מידי ספק נשתקע לא יצא, ואמנם הכול לפי העניין.

ו. סוף דבר:

- והנה בנדון שלפנינו שנקראת בשם 'מלי' בפי רוב העולם, ומיעוט נקראת 'מלכי' מפני כמה ספיקות העדפנו להשמיט שמות העיקריים שלה.
- א. מה שמופיעים שמות אלו בת"ז כבר הבאנו שעדיין מידי ספק נשתקע לא יצא, ובפרט שהשם השני שלה דבורה אינו בשימוש כלל.
- ב. מה שנקראת בשם מלי ואף בשם מלכי אינו מעלה את השם דבורה.
- ג. כמו כן השם מלי אינו מורה בדוקא על שם מלכה, שיש שנקראות 'מלי' על שם מזל, כמו כן יש שנקראות 'מלי' כשם עצם. והגם שיש שקוראות לה 'מלכי', אך הוא מיעוט קטן.
- מכל האמור כתבנו בגט 'דמתקריא מלי ודמתקריא מלכי' והקדמנו השם 'מלי' כיון שכך נקראת בפי הרוב וגם חותמת בשם זה.

ניתן ביום ().

הרב שמואל אברהם חזן

קובץ זה עלול להכיל שינויי עריכה והגהה